

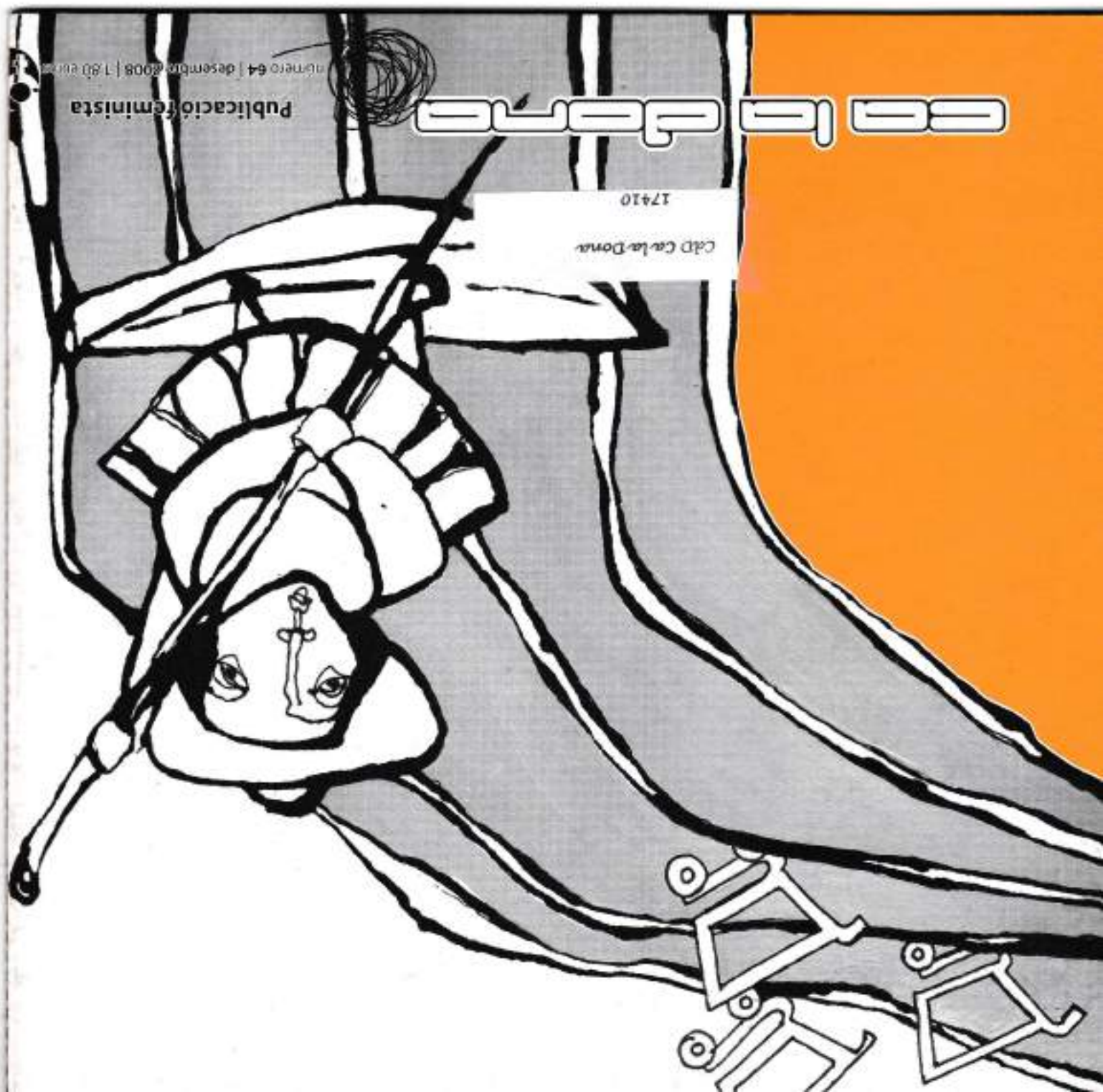
ca la dona

17410

Cald Car la Dona

Publicació feminista

numero 64 | desembre 2008 | 1,80 eur

= 06 ||> reappropriar-nos de la crisi

| SILVIA L. GIL | ESKALERA KAKAKOLA

|| 08 ||> feminisme i decreixement punts en comú.

possibilitats de trobada

| MARTA TUDELA TORRES | COL·LECTIU D'ESTUDIS SOBRE COOPERACIÓ I

DESSENVOLUPAMENT

== 12 ||> el decreixement serà antipatriarcal o no serà

| SARA MARÍN | XARXA PEL DECREIXEMENT

==== 14 ||> sobirania alimentària: una proposta per a la humanitat.

una elina per a les dones, un repte per al feminisme

| CARMEN MURIAS | XARXA MUNDIAL DE DONES

==== 21 ||> el desplaçament forçós de les dones a colòmbia:

del dret a l'alimentació a la sobirania alimentària

| ANA MILENA GONZÁLEZ VALENCIA | RUTA PACÍFICA DE MUGES

==== 24 ||> les dones africanes i l'economia de solidaritat

| REMEI SIFI | E'WAISO IPOA

==== 28 ||> BESSENYA > un conjuir fertil·ler

| MARTA DARDER

> manifestestó scum.

==== 30 ||> | LORENA MARTÍN HERNÁNDEZ

==== 33 ||>

c/ Casp, 38, pral. 08010 Barcelona tel: 934 127 161 fax 934 123 996
caladonaa@caladonaa.org | www.caladonaa.org | HORARI d'obertura - dimarts -
dimecres - dijous 10.00 a 14.00 h - 16.00 a 20.00 h | consell de redacció
Bertem Canizar Bel, Maria Eugènia Blandon, Marta Farrés i Anglada,
Merce Garcia Huguet, Vicky Moreno, Merce Otero-Vidal, Chari Portero
Ronda, Judith Muñoz Saavedra | col·laboradors: Barbara Ramajo Garcia
| asseny calaric Cedilla Vieta Bollet | IL·LUSTRACIÓ: Debora Benítez Alvarez
| correcció: Maria Miguélez | disseny i layout: B - 22.331 / 89 | impressió
el Tinter

Avui dia, en tots els mitjans de comunicació es parla de crisi financera, fins i tot hi ha qui parla de crisi del capitalisme. No obstant això, les feministes, des de fa anys, estem denunciant les greus conseqüències de la consolidació del neoliberalisme a escala global. Un sistema sexista, injust i generador d'exclusió, que precaritza les nostres vides i se sosté sobre la base de la sobreexplotació i la doble jornada de les dones. Un sistema indiferent a les desigualtats entre països, classes, ètnies i gèneres, que a més se n'aprofita i les reforça en funció del lucre d'uns pocs.

Segons l'Organització de les Nacions Unides per a l'Agricultura i l'Alimentació (FAO), només durant aquest any l'especulació financera i la crisi alimentària ha incrementat en 75 milions el nombre de persones que pateixen fam en el món. D'elles, el 80% són dones. Malignat això, els governs i organismes internacionals, en comptes de qüestionar les estructures generadores de desigualtats o orientar els seus esforços cap als/les principals afectats/des per la cobdícia del sistema, han preferit elaborar milionaris plans de rescat per salvar la banca i les grans empreses, amb fons públics.

A pesar de l'evident fracàs del sistema capitalista patriarcal i el seu model de desenvolupament, centrat en el consum insensat i desafortat, ningú sembla voler canviar res. Al contrari, els discursos dominants reforcen la idea que el creixement econòmic i la seva lògica consumista-productivista solucionaran els problemes. Tot i que, per sostenir un creixement del 2% anual, l'any 2050 la humanitat necessitaria explotar 30 planetes com la Terra. Enfront d'això, corrents de pensament com la del decreixement planteegen alternatives que busquen transformar les nostres pràctiques individuals i col·lectives, reduint el consum de matèries primeres, energies i espais naturals. La influència de la teoria feminista s'aprecia nítidament en els plantejaments centrals del decreixement perquè, igual que nosaltres, busca un canvi de paradigma que posi en el centre les relacions socials i eviti transformar la vida en mercaderia. En aquesta revista, volem aproximar-nos al decreixement i a la "crisi", des d'una perspectiva feminista, perquè enfront de la desigualtat, la cobdícia, l'especulació i el consumisme que ens ofereix el neoliberalisme, fa temps que plantejem la necessitat de situar les persones i la cura dels altres i de la naturalesa com a eix central de la vida. Perquè les dones sabem que la cura (i no el consum) és imprescindible per al sosteniment de la vida.

AL TANCAMENT
D'AQUESTA
REVISTA ENS HA
SORPES UNA
TRISTA NOTÍCIA:
DESPRES DE
PLANTAR CARA CORATJOSAMENT
DURANT ANYS A UNA CREU MALALTIA,
HA MORT L'ANNA BOSCH,
COMPANYA DE CA LA DONA I DEL
GRUP DONES I TREBALLS, A QUI DEVENIM
TANTES INICIATIVES I REFLEXIONS
IMPORTANTES. HA MORT AMB PAU
I DIGNITAT ENVOLTADA DELS SEUS
FAMILIARS, AMISTATS I VEÏNES.

FOU LA PRIMERA ALCALDESSA
DEMOCRÀTICA DE MOLLET DEL
VALLES ENTRE 1979 I 1983. CAP A
L'ANY 1987, HAVIA COMENÇAT UNA
INTENSA ACTIVITAT EN EL MOVIMENT
ECOLÒGIC I FEMINISTA: FOU
FUNDADORA DEL GRUP ECOFEMINISTA
LAS PETRAS I D'ACCIO ECOLÒGICA;
TAMBÉ FOU IMPULSORA DE
L'ASSEMBLEA D'ENTRATS ECOLÒGISTES
DE CATALUNYA, COL·LABORADORA DE
LA REVISTA EN PLEU DE PAZ, ASSESSORA
DE L'ANUARIO DE MOVIMIENTOS
SOCIALES, DE LA FUNDACIÓ BETKO,
I PARTICIPANT DEL COL·LECTIU DE
DEBAT FEMINISTA GIJUNA ADINORI.

Es una gran pèrdua per a totes.

(pintada a una paret de Madrid, firmada pel Comitè Invisible)

ÉS LA CRISI
L'ECONOMIA
CRISI
NO ESTÀ EN
L'ECONOMIA

reapropiar-nos de la crisi!

El 1975 el preu del pa va pujar més del normal i les butxaques de les llars espanyoles se'n van ressentir. La resposta no es va fer esperar: a Madrid, les associacions de mestresses de casa més progressistes, que estaven organitzades als barris a través del Moviment Democràtic de Dones van decidir convocar un boicot general: una vaga de compres. Al boicot s'hi van sumar 800.000 dones i el pa va haver de tornar al preu original. El règim va prendre mesures contra les associacions que havien protagonitzat el boicot i els va suspendre l'activitat, però la pressió social va obligar-lo a retirar les represalies. Avui, pensar una vaga de compres resulta gairebé impossible, per què? En primer lloc perquè encara que deixem d'anar a la botiga a comprar, moltes altres empreses es beneficiaran d'una manera o una altra. Com renunciar a la xarxa, a parlar pel mòbil, a comentar el que s'ha vist a la tele, a parlar del que una vol comprar-se o a somiar algun viatge? En segon lloc, perquè no existeix un moviment fort com el dels 70 des del qual pensar un desafiament similar; avui els gestos de protesta són dispersos i difusos. Com respondre a la crisi llavors?

En la situació actual, s'hi barregen diverses coses: ens trobem, no només amb una falta enorme de drets i de garanties socials, de vulnerabilitat i precarietat, sinó també amb una exigència constant de tenir una vida plena i reeixida, formada a través de l'ideal del triomf social i "del podem amb tot". Deambular entre una cosa i una altra, entre allò insostenible de la vida i l'exigència constant del que hauríem de ser i del que hauríem de desijar, acaba sent origen d'ansietats, angoixes, depressions, desorientacions: són les malalties de l'ànima. Una bon reflex d'això apareix en el treball domèstic i la crítica que se'n fa per part de dones que feina a la llar es realitza en molt males condicions i, alhora, s'hi troben implicats durant molt temps han estat veritables experts de les malalties de l'ànima. La feina a la llar es realitza en molt males condicions i, alhora, s'hi troben implicats afectes i desitjos propis que van més enllà d'una relació purament mecànica amb el treball i, per tant, la fan més complexa. Just per això, com ocorre en molts casos avui dia, pensar una vaga es fa també molt difícil perquè... com deixar de treballar a la llar—deien les feministes italianes als 70—quan el que està en joc és la vida i el benestar d'altres persones? Per a què deixar de treballar quan una està

Una gran crisi travessa el món sencer: grans companyies, immobiliàries i constructors que es desplomen, borses que tanquen en números vermells, acomiadaments, atur, inflació. No es parla d'una altra cosa, la crisi ho explica tot, justifica el que ens ocorre: "És la crisi", s'escolta per tot arreu. Però entre les dades allades del dia a dia en els mitjans de comunicació es cola la sensació que això no és nou, que alguna cosa no encaixa: per a qui és una novetat la crisi? Des d'on s'ha d'interpretar el que ens passa? I, sobretot, com ho podem canviar?

sola casa i ningú la veu? I, no obstant això, la família i el treball a la llar eren (i segueixen sent) llocs d'exploració i origen de molts malestars. Tot un dilema: com resistir-s'hi llavors?

A principis dels 70 va sorgir als EUA el Women Liberation Movement, que va tenir l'originalitat d'engegar, entre d'altres coses, la pràctica de l'autocoscència. Diverses dones s'ajuntaven i xerraven sobre els problemes que vivien en solitud, i posaven en comú trucs i estratègies per combatre'ls. A poc a poc, s'anava construint un col·lectiu que la societat havia negat o donava per sabut del cos, de la sexualitat o del significat del treball domèstic. Això va permetre deixar de pensar que aquests malestars que vivien tantes dones eren part "d'alibi normal" i van començar a practicar-se formes de resistència quotidiana: exigir reconeixement, convidar els marits a fer-se el sopar o negar-se a tenir més fills. L'autocoscència aconseguia, d'aquesta manera, trencar l'aïllament i assenyalar l'origen social i no individual d'aquests problemes. I, sobretot, permetia que les dones recuperessin el protagonisme perdut.

Avui vivim molts dels nostres problemes també en solitud, com si el pes

de la hipoteca, del lloguer, de no tenir papers, dels acomiadaments, dels treballs amb jornades interminables o de l'angoixa per haver d'inventar-nos una vida en aquestes condicions fos cosa de cadascú i no un fet que, d'una manera o d'una altra, ens passa a tots. D'una banda, se'ns convida a pensar que la nostra vida no té res a veure amb la dels altres. De l'altra, ens expliquen que la macroeconomia és la clau dels nostres problemes i que, un cop passem la tempesta, tornarem a la normalitat. Però, a quina normalitat? S'acabaran els nostres problemes quan als *brokers* de Wall Street deixin de suar-los les mans? D'algun forma, hem deixat de ser les protagonistes de la nostra pròpia història. Com reprendre el protagonisme per parlar del que ens ocorre? Podem fer-ho juntes, compartint els nostres propis relats de la crisi i donant-nos força com van fer les feministes als 70? Potser no podem fer una vaga massiva de compres, però sí que podem fer una altra lectura de la situació actual, que no és la dels banquers ni la de les grans empreses, sinó la que travessen els nostres cossos cada dia, de vegades emmalaltint les ànimes. I preguntar-nos: quina és la nostra pròpia crisi? Perquè aquesta no és l'única manera possible de vida, ocupem la crisi amb els nostres relats.

<<||

feminisme i decreixement: punts en comú, possibilitats de trobada

El decreixement és un corrent de pensament crític amb el funcionament i l'arrel ideològica de l'actual sistema capitalista mundial, hereu de visions contestatàries que s'han anat consolidant des de fa anys i des de diferents sectors. Aquestes crítiques han estat centrades no només en els perversos efectes socials i mediambientals del sistema capitalista, sinó també en la perjudicial "alternativa" del desenvolupament humà sostenible. Aquesta segona versió rentada de cara del creixement capitalista resulta una trampa semàntica, ja que es constitueix en un espai conceptual en el qual, increíblement, conflueixen empats del Nord i del Sud, de propietaris de multinacionals i de comunitats locals on s'ubiquen, de governs i ONG. I és que en la pràctica, dècades de polítiques de desenvolupament no només no han aconseguit detenir la pobresa econòmica, sinó que han ofert l'excusa perfecta per al manteniment a gran escala de la desigualtat, la injustícia i els nivells de sobreexplotació del planeta. Per acabar-ho d'adobar, com a resposta a aquests problemes, els organismes internacionals han continuat augmentant les dosis de les mateixes polítiques que els generen.

Davant d'aquest panorama, s'alcen les veus que defensen que és impossible continuar mantenint un sistema que necessita d'un creixement constant basat en l'esgotament dels recursos naturals finits del planeta. Un sistema que té com a valor suprem el progrés, que prioritza tot allò relacionat amb la producció i invisibilitza i desconsidera el que no està dins d'aquesta esfera. Aquesta idea de progrés a més de reduccionista és etnocentrista i sexista, perquè parteix de l'experiència d'Occident i perquè no és compartida (ni tan sols moltes vegades entesa) per altres cultures que estan orientades a la revaloració d'altres formes de producció del passat, basades en la cura i la no sobreexplotació de la Terra. A més, aquest progrés descansa en la doble jornada de les dones, en la sobre càrrega de treball no remunerat i no en reconeix la valuosa contribució a la cura i sosteniment de la vida. No només hem de trencar amb la idea del creixement il·limitat, sinó que és indispensable decreixen en

cal matissar que tot i que l'anterior premissa val com a tesi central, el Sud i el Nord no són blocs homogenis, i per posar un exemple, les elits del Sud que viuen d'acord amb l'estil de vida consumista occidental també són objectiu de la crítica decreixentista.

Davant dels supòsits de la globalització capitalista patriarcal es fa necessària la descolonització de l'imaginari, trencar amb el consum continuat com a font de felicitat i inventar una nova lògica social basada en la revaloració dels aspectes no econòmics de la vida, dotar de protagonisme les relacions socials, autèntiques generadores de la felicitat humana, abans que la confiança en la maquinària econòmica per a tal fi i aplicar les vuit R:

Reaxaluar: reconsiderar els valors en els quals creiem.

Reconceptualitzar: revisar el concepte de la realitat econòmica i incloure-la a la biosfera.

Reestructurar: adaptar l'aparell de producció i les relacions socials en funció del canvi de valors.

Relocalitzar: afavorir la petita escala i allò local.

Redistribuir: repartiment de riqueses i de l'accés al patrimoni natural.

Reduir: disminuir l'impacte sobre la biosfera de les nostres maneres de produir i de consumir.

Reutilitzar: en comptes de llençar els aparells i béns de consum.

Reetiar: les deixalles incompressibles de la nostra activitat.

els nivells de producció i consum innecessaris. Aquesta proposta dona més protagonisme al Nord, que està sobrecreixent per damunt de la capacitat de càrrega de la Terra. És a dir, davant de la proposta del paradigma de desenvolupament sostenible, que busca aplicar la recepta de creixement dels països occidentals als països del Sud, el decreixement proposa, no només no fer-ho, sinó aplicar tots els objectius de transformació i canvi a les nostres societats riques, les verdares responsables de l'agut desequilibri social i mediambiental que afecta el planeta. Aquest gir de l'atenció del Sud al Nord com a lloc on resoldre els problemes de la globalització significa també l'eliminació dels tints neocolonitzadors atribuïbles a bona part de la pràctica de la cooperació al desenvolupament actual. En realitat, des d'aquest paradigma es diu que el Nord té un deute ecològic amb el Sud, per tota la despesa desorbitada que ha realitzat i realitza i que supera els nivells que hauria de tenir per ser assumit pel planeta. En aquest punt

Si ens situem en l'òptica del pensament feminista ens resulten familiars diversos aspectes de la crítica i reivindicacions decreixentistes. En primer lloc, els dos paradigmes parteixen de l'esforç de construir un nou model d'anàlisi de la realitat a partir del qüestionament dels supòsits establerts per la lògica capitalista patriarcal. I així com les feministes van fer servir la deconstrucció com a eina per desmuntar aquests supòsits, des del decreixement es parla de la descolonització de l'imaginari en un sentit similar. Aquesta descolonització implica l'assumpció de nous valors alternatius als dominants, que implicarien una revolució cultural: altruisme Vs. egoisme, cooperació Vs. competició, vida social Vs. consumisme, local Vs. global, qualitat Vs. quantitat i productivisme, solidaritat i responsabilitat Vs. individualisme, etc.

Així mateix, feminisme i decreixement han sabut vincular l'anàlisi i la crítica sistèmica a l'acció personal, de manera que "allò personal és polític" bé podria ser un eslògan assumit dins de l'anàlisi decreixentista. D'aquesta manera, els dos paradigmes comparteixen ser un pensament, una pràctica i una ètica. Això els dona una potencialitat de desemmascarament d'opcions alienadores o imperialistes que eludeixen la responsabilitat personal o busquen l'adoctrinament de terceres/es.

Relacionat amb el que s'ha dit anteriorment, feminisme i decreixement també comparteixen el fet de tenir caràcter de moviment social. Des del compromís individual a l'acció política en forma de protestes o accions, passant per models d'autogestió com les cooperatives de consumidors/es. Ara bé, cal destacar aquí que el decreixement "no consisteix en un concepte o un programa definit per a la construcció d'alternatives a les societats de creixement. Es tracta més aviat d'un lema aglutinador enfront de la impossibilitat del creixement i la insostenibilitat del nostre model de desenvolupament".⁷ En aquest sentit, l'agenda feminista històricament ha estat molt més dirigida cap a reivindicacions concretes i promogudes àmpliament per tot el moviment (des del vot fins al dret a l'avortament i al propi cos, passant per la reivindicació del treball domèstic, etc.).

En definitiva, feminisme i decreixement són paradigmes que realitzen una crítica d'arrel de la lògica capitalista androcèntrica imperant i proposen una alternativa més justa, organitzada a partir d'un nou centre més adaptat a les necessitats reals de totes les persones que conformen la societat. El decreixement advoca perquè aquest centre l'ocupin les relacions socials, és a dir, les persones, cosa que està en clara sintonia amb les històriques demandes feministes de visibilitzar les contribucions de les dones a la reproducció i la cura de la vida i amb la crítica que tot el protagonisme l'assumeixi exclusivament l'èstera de la producció. En aquesta mateixa línia, a més, des de la visió decreixentista es proposa el replantejament del lloc central del treball en les nostres vides, i dona el temps necessari a la vida contemplativa i a l'activitat desinteressada i lúdica. Cosa que concorda amb la crítica feminista, que ha posat de manifest que des de la lògica capitalista l'únic temps que compta és el dedicat al treball productiu remunerat, mentre que el temps dedicat a la cura, com que no és econòmicament rellevant, no es compta".

Més enlla dels punts en comú que han estat assenyalats entre els dos corrents de pensament, és pertinent fer un últim al·legat que condensi les bondats d'una influència mútua entre els dos pensaments. En primer lloc, el decreixement constitueix un espai teòric que evidencia les contradiccions del sistema capitalista patriarcal, que seria interessant de completar a la llum de la teoria feminista, perquè el feminisme va un pas més enllà i té una llarga tradició d'anàlitzar la manera en la qual s'expressen aquestes contradiccions en les persones. Al seu torn, la teoria feminista, podria enriquir-se amb un plantejament teòric innovador i més sensible a priori a les necessitats de les dones. Finalment, com a moviments socials, la recerca d'acions conjuntes o, en el seu cas, la suma de les actuacions amb objectius comuns que ja s'estan fent des dels fronts, suposaria un impacte més gran en la construcció d'una alternativa al sistema capitalista patriarcal, que en definitiva és el que es pretén des dels dos corrents.

1. *Feminism/pensament feminista, són utilitzats aquí com a sinònims de feminism, és a dir, se sobreposen les múltiples visions i tendències al seu interior.*
2. LATOUCHE, S. *La apuesta por el decrecimiento*. Barcelona: Icaria, 2008.
3. MOSANGINI, G. "Decrecimiento y cooperación internacional", publicat a www.rebelion.org [2007].

BIBLIOGRAFIA:

- LATOUCHE, S. (2004). *Sobrevivir al desarrollo*. Barcelona: Icaria.
- LATOUCHE, S. (2008). *La apuesta por el decrecimiento*. Barcelona: Icaria.
- BOSCH, A., CARRASCO, C., GRAU, E. (2005). "Verde que te quiero violeta".
- Ecologistas en acción (2008). "Tejer la vida en verde y violeta. Vínculos entre ecologismo y feminismo".
- HERRERO, Y. (2003). "Ecofeminismo, una propuesta de transformación para un mundo que agoniza".
- MELLOR, M. (2000). *Feminismo y ecología*. México DF: Siglo XXI.
- MOSANGINI, G. (2007). "Decrecimiento y cooperación internacional", publicat a www.rebelion.org.

el decreixement antipatriarcal o no serà

EL DECREIXEMENT SERÀ ANTIPATRIARCAL O NO SERÀ. El lema que el feminisme va posar en circulació des dels seus inicis, "allò personal és polític", ha obligat les concepcions dominants de l'esquerra a fer un gir per considerar com a objecte del quefer social moltes de les coses que, sota el segell d'allò privat (avortament, sexualitat, treball domèstic, agressions sexuals, etc.), encobrien opressions, insatisfaccions, patiments i misèries.¹

¹ ALHAZÁN, Ana i URKAREL, Aneiza. Parònims de debat de Gogol.

Recentment la Xarxa pel Decreixement ens proposa un nou paradigma econòmic, ecològic, social i cultural. Un canvi de pensament que faci aturar-nos i preguntar-nos cap a on anem i cap a on creixem o què és el que creix. Aquí també ha de tenir cabuda, de forma transversal, l'anàlisi des d'una perspectiva de gènere.

Les desigualtats entre gèneres en tots els àmbits (social, laboral, personal...) és un dels pilars del sistema capitalista. Aquest model econòmic capitalista ho impregna tot, fins hi tot les dinàmiques internes dels moviments socials. Per sort o per la ferma voluntat de combatre el patriarcat en qualsevol situació, no la totalitat dels moviments socials reproduïen les desigualtats de gènere, però el més greu és que n'hi ha que ho fan sense ser-ne conscients. Si no es detecta i se'n parla, és difícil que hi hagi voluntat de canviar.

Les desigualtats de gènere no es reflecteixen només en el tipus de comportament d'una persona sexista (sigui home o dona), sinó que poden ser molt més subtils. De fet, habitualment, per argumentar que no hi ha diferències entre la participació d'homes i de dones és apel·lar al gran nombre de dones; efectivament, n'hi ha moltes, als moviments, i són molt actives. Però el fet que siguin presents als moviments socials no vol dir que no hagin d'afrontar obstacles i costos específics per fer-ho. Les desigualtats i diferències s'expressen en el repartiment de les tasques –segons si són directives o executives i si són visibles o invisibles, no totes les tasques són valorades de la mateixa manera– o en la capacitat d'incidir en les decisions del moviment.

² "Alguns elements per a una anàlisi de gènere dels moviments socials", 19a Trobada de Platònies en Defensa del Territori dels Països Catalans (Tortosa, 2005).

A la Trobada de Moviments Socials "Posem en marxa el decreixement, construïm contrapoder", que va tenir lloc el juliol de 2008, l'àrea de treball que va debatre i fer propostes sobre les relacions socials i la vida comunitària va posar de relleu que cal potenciar dins dels moviments socials els vincles d'afecte (conèixer-nos, saber què fem, què volem... per així valorar-nos) i així les relacions i els treballs en comú flueixen de forma natural sense sentiments d'obligatorietat ni pressió, simplement amb la pròpia coherència d'actuació i les ganes de totes de formar part dels projectes col·lectius i així implicar-s'hi i portar-los endavant. Les coses flueixen tant per l'estima del projecte com per l'estima de les persones que en formen part. Des d'aquesta àrea de treball van sorgir propostes tan interessants com fer jornades d'educació emocional, xarxes de grups d'afinitat, visites a col·lectius per veure dinàmiques i rols en assemblees, crear bancs de recursos, etc.

En el procés cap al decreixement, les propostes i les idees han de fer-se realitat, passant de la teoria a la pràctica. Si en el decreixement no hi participem en igualtat de condicions homes i dones, grans i petites, perdrem una oportunitat més de fer un canvi des de l'arrel en les relacions interpersonals i en el conjunt dels col·lectius.

Tot i que el patriarcat està present i se sap que afecta ambdós gèneres, la dona té una necessitat més candent de la lluita antipatriarcal i, per contra, alguns homes no veuen aquesta necessitat com una prioritat i la deixen en segon pla, sense fer-hi res. La lluita antipatriarcal ha de ser una de les prioritats dins de qualssevol col·lectiu que treballi per a la transformació social. El camí decreixent no condueix intrínsecament cap a una destrucció del patriarcat si no hi ha una lluita unitària encaminada cap a aquest objectiu. Cal incorporar l'anàlisi i la formació d'un discurs feminista/antipatriarcal dins dels moviments socials i en la xarxa pel decreixement, sols així adquirirem resistències al virus del patriarcat. I sols així naixeran les alternatives al sistema capitalista patriarcal que definiran la societat que anhelem.

sobirania alimentària: humanitat, dones, feminisme

Sobirania alimentària, terme proposat per primer cop pel moviment internacional de Via Campesina a la Cimera de l'Alimentació de la FAO l'any 1996, és el dret dels pobles de definir les pròpies polítiques agroalimentàries, el dret de protegir i regular la producció i el comerç agrícola interior per aconseguir els objectius de desenvolupament sostenible, és a dir, el dret de decidir quina autonomia volen i de posar límits al dumping de productes als mercats. Aquesta proposta suposa:

● Prioritzar la producció local per alimentar la població.

● L'accés de les camperols i camperols sense terra a la terra, a l'aigua, a les llavors. Cosa que comporta la demanda de reformes agràries, l'oposició als transgènics i mantenir el caràcter de bé comú de l'aigua, repartida de forma sostenible.

● El dret de la pagesia de produir aliments i el de les consumidores de poder decidir quins volen comprar, i de saber com i qui els produeix.

● El dret dels països de protegir-se de les importacions agrícoles massa barates de la Unió Europea i els Estats Units fortament subvencionades.

● El dret de tenir uns preus lligats als costos de producció.

● El reconeixement del paper de les dones en la producció agrícola i l'alimentació.

Per a les dones camperoles la sobirania alimentària és l'accés a la propietat de la terra, a l'aigua, a les llavors, és a dir, el dret al territori i el reconeixement de la seva contribució i els seus sabers en la producció, distribució i preparació d'aliments. Però també és l'espai des del qual s'organitzen com a dones i reclamen el dret de decidir, de tenir veu, de poder participar en totes les instàncies de presa de decisions en igualtat de condicions que els homes, de poder viure en llibertat i sense violències.¹

¹ No es casualment que Via Campesina acabi de llançar, o estigui a punt de fer-ho, una campanya contra la violència masclista al món rural. Basta de Violència contra les Dones en el Campesí i que aquesta sigui planificada com una part integral del seu programa que s'aplica tot hom i com una ofensiva contra la cultura patriarcal i pel dret a decidir sobre el propi cos de les dones.

La sobirania alimentària no només es planteja com una eina de resistència i de defensa dels interessos dels petits i mitjans camperols i camperoles i com alternativa per als greus problemes que afecten l'agricultura i l'alimentació mundial, sinó que també és una proposta de futur sustentada en principis d'humanitat, com ho són l'autonomia i l'autodeterminació dels pobles i les persones. Es tracta, en paraules de la líder camperola xilena Francisca Rodríguez, "d'un principi, una ètica de vida, una forma de veure el món i construir-lo basat en la justícia social i la igualtat".

A més, és una eina d'articulació de lluites i resistències, tan necessària per oposar-se i crear alternatives al capitalisme global i patriarcal i avui dia agrupa camperols i camperoles, pobles originaris, pescadors, feministes, ecologistes, ONG, comerç just, sindicats...²

² Un exemple d'articulació i aliances és l'establert entre la HMD i Via Campesina per treballar la proposta de sobirania alimentària des d'una perspectiva feminista. Fruits d'aquesta alianza són els diferents seminaris conjunts i la invitació a la HMD de coorganitzar el Forum de Rígid sobre sobirania alimentària.

Adoptar els principis de la alimentària significa trencar amb les polítiques agràries i alimentàries del neoliberalisme que s'imposen a través dels acords de l'OMC (Organització Mundial del Comerç), enfrontar-se a les multinacionals i al capitalisme patriarcal, que promouen un model de producció agrícola i alimentari insostenible i incapaç de resoldre els problemes de l'empobriment i la fam.

El camp de l'alimentació ha guanyat valor amb la irrupció del capital i els grans beneficis econòmics. Amb una xifra de negocis de més de 3 bilions de dòlars, el comerç d'aliments processats és avui dia un dels més rendibles, però hi ha un "petit" problema: gairebé la meitat de la població mundial no guanya suficient per accedir-hi, prop de mil milions de persones pateixen gana i cada 3,6 segons mor una persona, normalment una nena, per gana. Això indica la incapacitat de la perspectiva del mercat per solucionar el problema. Són les desigualtats estructurals inherents al capitalisme i al patriarcat i la manca de distribució justa dels recursos alimentaris les responsables de les crisis alimentàries i de la gana que afecta el món.

Actualment s'obre la possibilitat del control planetari per part de les grans multinacionals i les relacions socials sota el capitalisme i el patriarcat adquireixen noves dimensions. No es tracta només de l'acaparament dels recursos, de l'aigua, de les fonts energètiques, de la terra, dels coneixements, sinó del control de les dinàmiques socials i el control de la vida mateixa, res queda fora del control del mercat capitalista.

fet que les pràctiques de producció d'aliments dutes a terme per les dones abasten entre el 60 i el 80% de la producció als països empobrits i el 50% al món sencer. Són, doncs, les grans proveïdores, les que sostenen el món.

A més, són les conservadores de la biodiversitat. Els horts que elles mantenen són veritables laboratoris de biodiversitat. "A l'Índia les dones utilitzen 150 espècies diferents de plantes per a l'alimentació humana i animal i per a la cura de la salut. A Veracruz, Mèxic, les camperoles usen prop de 450 espècies de flora i fauna silvestre, de les quals 225 són comestibles." (Vandana Shiva, "La masculinització de l'agricultura, monocultius, monopòlis i mites"). Gràcies als coneixements acumulats, a la seva forma de processar i de distribuir, les dones han estat capaces, en contextos d'extrema pobresa, d'alimentar i mantenir l'equilibri amb la cura de la terra, l'aigua i la vida.

Però a l'hora de definir les polítiques agràries, aquest fet no es considera im- portant, malgrat que les dones aconseguïen aquets resultats tenint accés únicament a un 1% de la propietat de les terres! El càrrec patriarcal no és no- més patrimoni de les polítiques globals, sinó també de les locals. Les dones camperoles no són considerades actores, ni productores de coneixements, ni subjectes polítics.

Els coneixements acumulats per les dones han estat i continuen estant devaluats socialment i econòmicament, però no passa el mateix si darrere hi ha la "ciència" masculina i els interessos de les multinacionals. En aquets moments assistim a un veritable procés de pirateria on els coneixements agrícoles dels pobles, acumulats per les dones, estan sent privatitzats, patentats i monopolitzats per aquestes multinacionals i els productes adquireixen un preu desorbitat quan aquestes mateixes dones, que els han anat construint, els volen utilitzar com a productores.

A les injustícies històriques que pesen sobre les dones productores i distribu- idores d'aliments, cal afegir-hi l'expropiació dels coneixements i mitjans per

Per a les dones camperoles, la sobi- rania alimentària és consubstancial amb la pròpia definició social, i el repte actual és, en paraules de Lidia Senra, dirigent del Sindicato de La- bregos i Labregas de Galicia, "que en el camí de construir aquesta propos- ta de sobirania alimentària es quedin enre els prejudicis sexistes i que aquesta nova visió del món inclogui les dones, les reivindicui i els permeti l'opció de ser camperoles en posició d'igualtat".

L'alimentació és inseparable de la supervivència humana i el seu desenvolupament i evolució correspon a un llarg procés d'investigació i ex- perimentació portat a terme, fona- mentalment, per les dones. Elles han experimentat, han observat, han se- leccionat, han conservat, han hibridat diferents plantes per millorar-ne les llavors i han anat construint un dels referents culturals bàsics de cada po- ble, de cada cultura. I han alimentat, i ho segueixen fent, el món, i és més que previsible, si la voracitat del ca- pitalisme global ho permet, que con- tinuin fent-ho, perquè tan cert és que el mercat no solucionarà el problema de la redistribució d'aliments, com el

produir autònomament. Els seus coneixements són piratjats i patentats, i ells són expulsades dels seus àmbits de vida i obligades a l'exode rural i a la migració. I això significa la destrucció de les xarxes de distribució d'aliments que abasteix la gran massa d'empobrits i empobrides del Sud...

Les lleis del mercat capitalista, els acords de lliure comerç, les empreses transnacionals, els acords de l'OMC, les prospeccions biogènètiques i la biopirateria són les grans amenaces sobre els coneixements de les dones, les relacions amb la terra, l'agricultura, la producció d'aliments i la sostenibilitat de la vida.

La ideologia patriarcal és avui dia la columna vertebral d'aquestes tendències capitalistes que defensen que s'ha de produir més i, per tant, cal depredar més i desenvolupar noves tecnologies, com ara els transgènics. Les lògiques que sostenen aquesta visió de produir per al mercat i l'exportació són oposades a les lògiques de les dones que practiquen l'automanentiment i els principis de la sobirania alimentària.

I és precisament la petita producció de les dones, la més amenaçada per les polítiques neoliberals de l'OMC, ja que, a més de no poder competir amb el dumping i la competència deslleial de l'agronogoci, els seus principis són diametralment oposats: el monocultiu intensiu i la comercialització regida per les regles internacionals. Per això, Via Campesina s'oposa i resisteix per tal que l'agricultura es mantingui al marge dels acords de l'OMC. El desenvolupament d'una agricultura sota principis provisoris implica no només el respecte al medi ambient i als patrons culturals, sinó també a principis ètics com a valors fonamentals de justícia social i de gènere.

El repte llançat per les dones de Via Campesina és també un repte per al pensament feminista, perquè la formulació que fan d'una perspectiva feminista de la sobirania alimentària va associada a la vindicació d'una de les àrees de producció de béns i coneixements més devaluades socialment i econòmicament, associada, a més, a l'exclusió i el confinament de les dones: la producció d'aliments.

ments. La divisió patriarcal del treball fa que així sigui. Ens situa en el camp de les contradiccions, però reivindicar-ho significa una transformació social i una crida a l'autodeterminació i a la justícia de gènere, principis que formen part del feminisme.

No sé si he aconseguit transmetre-us la importància i l'abast de la posta de la alimentària, també per a les dones. Com a activista feminista em faig i us faig la pregunta: per què les dones feministes de Catalunya, dones urbanes la gran majoria, hem d'implantar-nos en aquesta proposta? I m'atreveixo a donar algunes raons

Perquè és una proposta a la humanitat, i el feminisme sempre ha volgut transformar les relacions socials i les relacions amb la natura.

Perquè enllaça amb les nostres propostes, des de l'economia feminista de posar les necessitats de les persones al centre de l'economia i no pas les necessitats del mercat capitalista.

Perquè és l'estratègia que milions de dones d'arreu del món adopten per defensar el seu mitjà de vida i per reivindicar-se com a subjectes polítics.

Perquè és una lluita per la justícia de gènere. Reclamen el reconeixement de la seva feina, de la seva manera de fer, dels seus coneixements acumulats.

Perquè la sobirania alimentària no és només un plantejament per a les dones productores, és també una proposta per a les dones consumidores. Al·ludeix als drets com a consumidores i també als nostres hàbits de consum, a la nostra salut, al nostre control sobre què mengem i les condicions amb què es produeix. Per exemple, a Catalunya s'han anat generalitzant les grans superfícies alimentàries, hipermercats, supermercats, i més del 80% de les compres es fan en aquest tipus d'establiments. Això ha canviat que i com consumim, i ha produït greus impactes en la petita productora, el petit comerç, el medi ambient, les condicions de treball i el nostre model de consum.

el desplaçament forçós de les dones a colòmbia:
del dret a l'alimentació a la sobirania alimentària

En escenaris de conflicte armat, és habitual parlar de desplaçament forçat com una de les expressions de vulneració de drets humans i reconèixer l'existència d'un impacte diferencial per a les dones, nens, nenes, grups ètnics i racials.

En el cas de Colòmbia, organitzacions com CODHES¹ fan constar una taxa nacional de desplaçament de 632 persones desplaçades per cada 100.000 habitants i reporten que de 1.114 municipis en què està distribuit el país, 785 han rebut població víctima de desplaçament forçat, amb els impactes que això comporta per als pressupostos municipals, que no compten amb programes per a l'atenció d'aquesta població. Xifres reveladores d'una de les facetes de la barbàrie de la guerra i l'impacte en la població civil.

Un desenvolupament de l'entorn coneixut per arribar a la ciutat, en la qual desconexen els patrons culturals i on se senten desorientades i arraconades a una subsistència marginal, amb totes les conseqüències que suposa per a elles (acaben relegades a treballs indignes marginals per a la subsistència de les persones de les que són o se senten responsables. Algunes acaben trobant com a única sortida la prostitució).

El 10 de juny de 2007, i en relació als processos organitzats pel moviment feminista i de dones en situació de desplaçament, la Cort Constitucional de Colòmbia convoca una audiència pública per conèixer els impactes diferencials del desplaçament en la vida de les dones i les necessitats que, en el marc d'un estat social de dret, s'identifiquen com a fonamentals per al reconeixement de drets humans com a dones víctimes del desplaçament forçat.

Reivindicar el dret a l'alimentació, com una obligació de l'Estat, implica d'una banda evidenciar la crisi humanitària causada pel conflicte armat, i l'exigència de respecte de patrons culturals alimentaris per a la població, reconeixent la diversitat regional i les pautes alimentàries de poblacions indígenes i afrodescendents. L'aposta política de la sobirania alimentària supera la lògica de drets. És una acció col·lectiva que subverteix les lògiques capitalistes i militantes, implica una reflexió des de les comunitats sobre el futur, no solament l'individual, sinó el de la seva comunitat però, sobretot, implica l'existència d'una xarxa de relacions comunitàries en la qual desenvolupar el debat i construir l'acció.

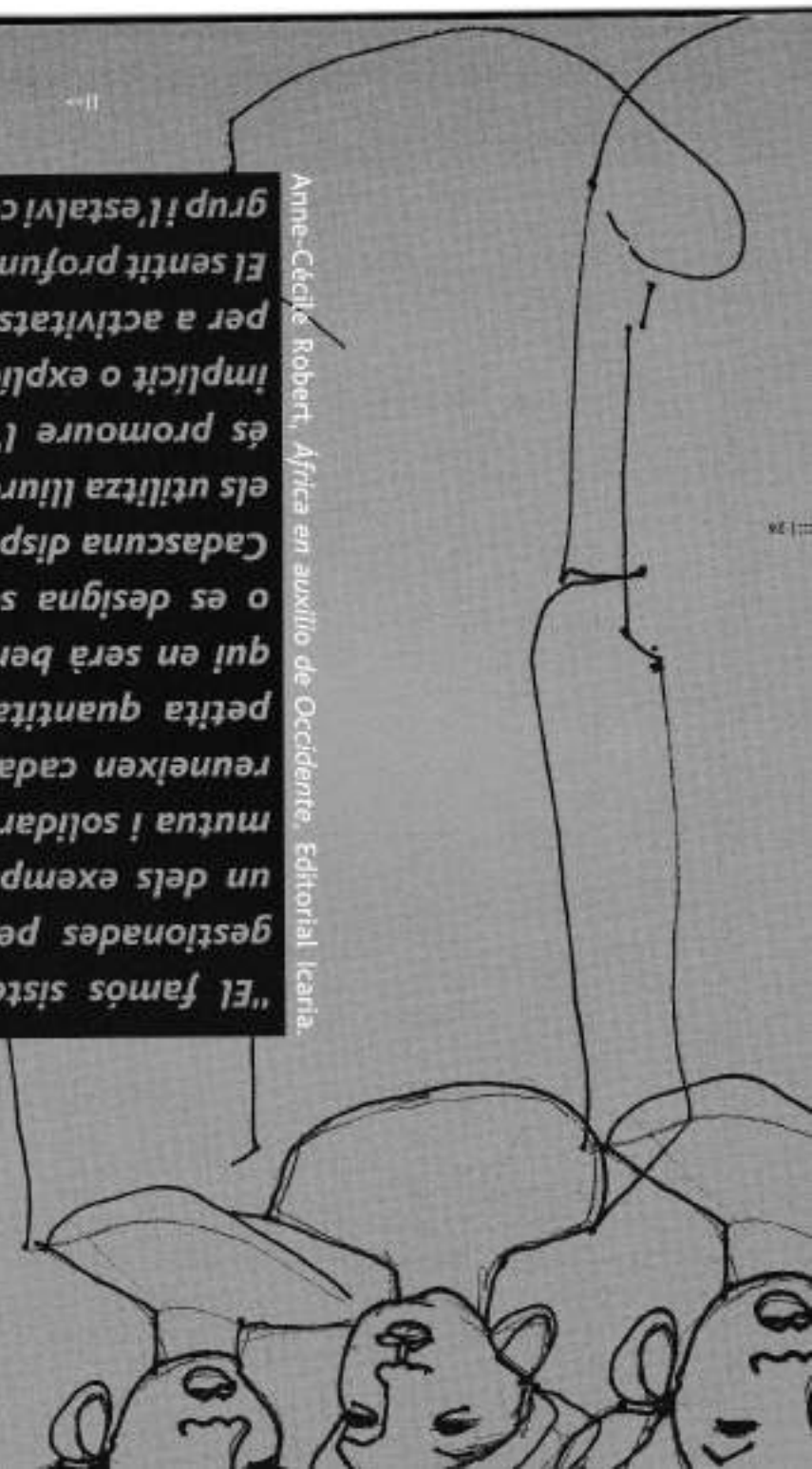
La referencia al risc de ser desposseïdes de les terres i del patrimoni per actors armats il·legals, a causa de la seva posició històrica davant la propietat, especialment les propietats mobles rurals [...] els riscos derivats de la condició de discriminació i vulnerabilitat accentuada de les dones indígenes i afrodescendents".²

Aquests avenços en matèria normativa no deixen de ser un impuls per a qui considera la necessitat d'incidir en polítiques públiques per a la realització plena de drets. Tot i això, i paral·lelament, ens trobem amb dades de la Comissió Nacional de Reconciliació, que afirmen que entre 3 i 5 milions d'hectàrees abandonades durant el conflicte armat s'han pres a les famílies que ara es troben entre la població víctima del desplaçament forçat, cosa que posa les dones en una situació particular, ja que moltes d'elles no tenien títols de propietat de la terra, a causa de l'estructura patriarcal que desposseeix les dones de drets, però no de responsabilitats en el marc de la unitat productiva.

Al·lò és com en el primer semestre de l'any, la Cort Constitucional publica l'acta 092 de 2008, en la qual evidencia "l'impacte desproporcionat, en termes quantitativs i qualitativs, del conflicte armat intern i del desplaçament forçat sobre les dones colombianes: les dones desplaçades constitueixen aproximadament la meitat de la població inscrita al registre únic de Població Desplaçada, mentre que els homes en són una quarta part," i sol·licita al govern que desenvolupi mesures que, d'una banda, previnguin l'impacte desproporcionat de desplaçaments en les dones i, de l'altra, protegeixin els drets constitucionals fonamentals per a les dones víctimes del desplaçament forçat, mitjançant la creació de 13 programes que, per formular-se i implementar-se, hauran de comptar amb la participació d'organitzacions que defensin i protegeixin els drets humans de les dones víctimes del desplaçament forçat.

"El famós sistema de les tontines –sovint un dels exemples més interessants [d'ajuda mutua i solidaritat de grup]. Dins un grup es reuneixen cada mes i cadascuna aporta una petita quantitat. A continuació, es sorteja qui en serà beneficiària d'aquesta quantitat, o es designa segons un ordre preestablert. Cadascuna disposa dels diners en el seu torn i els utilitza lliurement. La finalitat del sistema és promoure l'estalvi i la solidaritat, i està implícit o explícit que els diners han de servir per a activitats econòmicament i social útils. El sentit profund de la tontina és la cohesió del grup i l'estalvi col·lectiu."

Anne-Cécile Robert, *Àfrica en auxilio de Occidente*, Editorial Icaria.

les dones africanes ! l'economia de solidaritat

Les africanes representen l'11% de la població mundial femenina. El 56% de les africanes segueixen sent analfabetes.

El 60% té de 3 a 7 fills i un gran nombre d'elles són caps de família; un percentatge alarmant de les adolescents no té la possibilitat d'accedir a una formació reglada i les que viuen a la zona urbana es prostitueixen habitualment.

Les africanes tenen la taxa de fertilitat més alta del món (6,4). Per a la dona del Nord, la xifra és de 2,0.

Només un percentatge baix —es calcula que un 20%— de les africanes embarassades reben atenció prenatal, una de cada 16 africanes mor com a conseqüència de l'embaràs o el part.

El 60% dels parts són atesos per personal no sanitari.

L'africana viu 26 anys menys que les dones del món desenvolupat i 16 anys menys que la dona llatinoamericana.

La representació parlamentària és del 16%, i ens trobem que un país com Ruanda té un 45% de dones legis-

La zona de la qual parlarem és la situada al sud del Sahara, amb 785 milions d'habitants, 48 estats. Per a la totalitat del continent, la xifra d'habitants és de 937 milions, el creixement demogràfic és important, però l'economia no l'ha seguit al mateix ritme.

En els últims 25 anys la pobresa a l'Àfrica ha anat en augment, estudis recents assenyalen que actualment 315 milions d'africans i africanes viuen en la pobresa absoluta i que aquesta xifra, en 10 anys, fàcilment pot arribar a 404 milions.

Malgrat aquesta alarmant situació, l'Àfrica ha vist créixer, en els últims anys, en un 5% l'índex de creixement econòmic, i les dones africanes tenen molt a veure en aquest creixement, ja que són el 52% de la població.

La diversitat existent a l'Àfrica ens duu a desmitificar la idea que les dones d'aquesta zona formen un col·lectiu homogeni, perquè la realitat ens mostra que cada regió posseeix característiques pròpies i que fins i tot dins de la mateixa regió hi ha força diferències.

Sense perdre de vista les diferències existents entre la zona rural i la zona urbana, és possible analitzar globalment, amb un cert rigor, la situació de les dones d'aquesta zona, així com els moviments de les dones. I s'ha de tenir en compte que si actualment l'Àfrica està donant signes d'esperances es gràcies a la tena-

ciat i el valor d'elles i dels seus moviments.

dones, percentatge que està molt per sobre de molts països democràtics.

La dona africana és qui produeix, es beneficia i transforma al voltant del 80% dels aliments bàsics d'aquest continent, mentre que l'accés que té a la tecnologia és inferior al dels homes.

Són en molts casos l'única font d'ingressos disponible dins l'estructura familiar.

ar.

Les organitzacions socials i espacials poden ser molt complexes i el gènere n'és la distinció bàsica.

A la gran majoria de les societats africanes hi ha una divisió funcional de l'espai. S'ha relegat la dona a l'espai privat de reproducció i l'home al públic, de producció.

La mirada occidental cap a l'Àfrica, i sobretot cap a la dona, s'ha deixat seduir per la modernitat i ha dividit espais, que en aquesta zona geogràfica estan entrellats. A l'Àfrica la realitat es representa més global, holística, la nació de persona se sustenta en la pertinença i en relació al col·lectiu.

Queda molt de camí a recórrer. L'11 de juliol de 2003 a la II Cimera de la Unió Africana celebrada a Maputo (Mozambic) es va aprovar el protocol dels Drets de la Dona a l'Àfrica. I l'article 2, on es parla de l'eliminació de totes les formes de recriminació cap a les dones, entre d'altres coses insisteix en el dret de les dones a triar lliurement el seu marit, la prohibició dels matrimonis precoços o els matrimonis forçats de les vídues amb els seus cunyats. L'article 5 es pronuncia a favor de l'eliminació total de les mutilacions femenines. D'aquest protocol podrem seguir enumerant articles, com per exemple el 14, on es recull el dret de les dones a controlar la seva fertilitat, tot i que limita els supòsits legals d'avortament als casos de violació, incest i riscos per a les mares.

Quant a temes com la poligàmia, que trobem a l'article 6, els pronunciaments són ambigus; em temo que un percentatge elevat de legisladors són polígams.

El novembre de 2005 entra en vigor com a instrument de la Carta Africana dels Drets Humans i dels Pobles, i veiem que l'article 18 recomana als estats signants l'abolició de tota forma de discriminació cap a les dones. Malgrat els esforços de les legislacions a favor de la igualtat, la violència contra les dones està molt vinculada al desequilibri en les relacions de poder entre els sexes.

LES 'TONTINES'

"Els mercats i comerços formen part del context en el qual les masses han trobat mecanismes de respostes a la crisi econòmica del continent", afirma Mbuy Kamunda amb encert, les dones africanes han trobat en els mercats i en el comerç la forma d'apoderar-se.

Parlar de les tontines és referir-se a un sistema alternatiu de crèdit solidari molt estès a tota l'Àfrica negra. Parlar d'una espai de relació, és descobrir un sistema econòmic de confiança, és un pacte econòmic verbal, generalment entre dones, a partir del qual, d'una manera rotativa, els membres van prenent les quantitats pactades. L'avantatge és l'operatiu-

tat immediata, ja que gairebé sempre és una inversió amb riscos mínims.

La *rontine* té diferents noms segons el lloc. Per exemple, a Guinea Equatorial el meu país d'origen, usen el nom de *yangue*; *rontine* a l'Àfrica francòfona; *egbe* a Nigèria, sobretot a la zona dels Yoruba, *likemba* al Congo, *stokvels* a Sud-àfrica.

Les *rontines* són de diferents tipus: de previsió de crèdit, per al comerç, per a despesa funerària, per a despeses de formació dels fills, etc. Les *rontines* més freqüents són:

- LA *rontine* MÚTUA: els membres aporten regularment una petita quantitat de diners, que produeix interessos i que, alhora, es reinverteix. La solidaritat en cas d'emergència és una de les prestacions gratuïtes que implica aquesta modalitat de *rontine*.
- LA *rontine* VOLUNTÀRIA: permet disposar dels diners en qualsevol moment, no proporciona interessos, el servei no és gratuït.

- LA *rontine* MENSUAL: la suma que aporten les membres cada mes és fixa, s'ha demostrat que els casos de reintegrament arriben al 95%.

Al Senegal, per exemple, el 25% de l'ingrés mensual de les dones s'inverteix en la *rontine*.

A Cotonou, la capital del Benín, les *rontines* han permès que les dones es llancin al comerç, a crear petites empreses, i tenen una gran reputació per la serietat amb què compleixen els terminis de reemborsament.

A Nigèria i al Congo, particularment, les *rontines* han rivalitzat amb bancs oficials. Noves formes paral·leles de finançament han sorgit al costat de les *rontines*, els anomenats bancs ambulants, que també són utilitzats pel 80% de dones comerciants.

BIBLIOGRAFIA:

La Mutua de Solidaritat de les *Tontines* Ambulants de Lomé és una organització creada el 1989 amb la finalitat d'educar-ne i formar-ne les persones participants, ja que tant a la zona rural com a la zona urbana trobem diverses dones amb un nivell de formació baix, i a la zona urbana la situació encara és més complexa. Ja que en ocasions s'exigeix una especialització que les dones no tenen.

Les *tontines*, com a sistema de crèdit i d'ajuda entre dones, ha permès que un gran nombre de dones africanes gaudeixi d'una independència econòmica, a pesar de les barreres legals, estructurals i sobretot culturals, no oblidem que en algunes zones africanes en nom de la cultura s'atropellen els drets humans.

AIJELA, Yolanda (2008). "La visibilitat creixent de l'acció femenina en les societats africanes". Dcldob núm. 105-2008.
PEREIRA, Verónica (2000). *Mujer y Solidaridad, estrategias de supervivencia en el África Subsahariana*. Catarata.
SIPL, Remei (2007). *Inmigración y género: El caso de Guinea Ecuatorial*. Cakoa.

un conjur fetiller

!folles, fades, bruixes, fetilleres, pistoleres, futbolistes, amants, bandoleres, guerrilleres, pirates, estraperlistes, herboristes, mas-satgistes, màgiques, àngels, deesses, sedentàries, viatgeres, dimònies, carnívores, concèntriques, voladores, cuíneres, cantaires!

Una cita, un convit, una invitació, un dret, un deure, una obligació, un plaer, una passejada, una promenade, una flanejada, un desig, un

Gaudi.

!Anem-hi totes i tots! No hi podem faltar.

(del próleg de Maria-Mercè Marçal a *La germana, l'extrangera*).

**"! són de nou els mots
que mosseguen la carn
com els ullals d'un talp
per eixamplar-li els límits
del seu paisatge clos."**

"...del meu esforç permanent
per conjurar-los [els poemes]:

"la vitrina de les fotògrafes"

! que ocupi tot el Palau Robert tal
! com es mereix ! ens mereixem.
Mentre conjurem aprofitem ! do-
nem les gràcies a la Fundació Ma-
ria-Mercè Marçal ! especialment a
l'Heura Marçal ! a la Fina Birulès per
conservar ! compartir els seus béns
! per tota la feina que estan fent. !
agraïm també, entre d'altres coses,
a Maria-Mercè Marçal recordar-nos
entre línies ! en mots roents: "Tu,
no desis els somnis pels calaixos,
no deixis mai de combatre. Sigués
el que vulguis ser."

seva veu ! imatge en la vintena de
fotografies de Colita, Montserrat
Manent ! Pilar Aymerich ! en els dos
vídeos de 1981 ! 2008. A més, po-
dem consultar algunes de les edici-
ons dels llibres publicats de la poe-
ta; se'n obra la gana de llegir més.
"Avui, sabeu? les fades !
les bruixes s'estimen."

Per més informació: www.fmmm.cat

Una exposició al PALAU ROBERT
fins el 15 de desembre de 2009.
Organitzada per la Generalitat de
Catalunya, el Palau Robert amb la
col·laboració de l'Institut Català de
les Dones i la Fundació Maria-Mer-
cè Marçal. Comissariada per Isabel
Segura.

100 m² d'exposició on tenim l'oca-
sió de veure una de les puntes dels
icebergs de l'extens llegat de la
poeta. Escoltem la veu, llegim de
la mà, veiem les imatges de Maria-
Mercè Marçal a través de les seves
versions d'alguns poemes, de la

Hi ha paraules que s'han pronunciat en diferents moments històrics. De vegades han produït un gran ressò, d'altres han estat mudes, però d'alguna manera han arribat al nostre temps envoltades amb la mateixa importància que tenien en el moment de ser pronunciades o plasmades en paper. Dones que van escriure i van desaparèixer deixant un llegat com a constància de sentiments i idees que van salvar la seva existència; acostant-les, en ocasions sense saber-ho, a altres dones de contextos històrics diferents que amb altres paraules comunicaven la mateixa idea. El

coneixement, l'experiència i la necessitat, les van dotar d'autoritat per fer una crida a la insubmissió al món masculí.

Dones que es van allunyar d'aquest món en vida o mort sense saber la transcendència de les seves paraules en ser llegides per altres dones que van decidir donar una destinació diferent als escrits; i fins i tot van identificar un estat d'esperit molt més estès del que pensaven.

Moltes hem somiat, desitjat, fantasia amb una idea que, tard o d'hora, en comunicar-la es descobreix que no era un secret inconfessable: matar els homes o un home en concret.

Acabar amb el sexe masculí és una fantasia que, després de sentiments d'ira, després de desencertades experiències, després d'odi acaronat per la violència i humiliació cap a les dones, surt de les entranyes

II

de dones que no són conciliadores amb el món masculí.

El fet de no conformar-se amb el paper reservat a les dones d'intre del món patriarcal del qual, triar una destinació millor, per a moltes ha representat la imposició d'un estigma i ser assenyalades com a boges, bruixotes, desequilibrades. En aquest punt ens trobem a Valerie Solanas i el seu *Manifest SCUM*, un escrit sens dubte imprescindible i imperible mentre existeixi l'home que totes volem exterminar.

Amb aquesta reedició del *Manifest* pretenem col·locar-lo en un lloc destacat al 2008 i reflectir tant les opinions de dones contemporànies a la primera edició com d'altres que s'han trobat amb l'*SCUM* més tard. I així oferir un debat viu a les que estan unides per a la deliciosa idea d'acabar amb l'home patriarcal.

Presentació del llibre

11 de febrer a les 19 h. Amb les editores i

M. Milagros Rivera, autora del próleg

PER LORENA MARTÍN HERNÁNDEZ

ISBN: 978-84-612-3988-7

Manifesto SCUM. Edición comentada. Editorial Herstory. Barcelona: 2008.

divisa

Sal oberta a la nafra: que no es tanqui!
Que no em venci cap àncora, venguda
pels anys, i per l'oratge, i per la ruda.
Que cap pòsit d'enyor no m'entrebanqui.

Heura al velam! Sal viva a les parpelles
per albirar l'enlà, com un desert
obert de sobte en un deliri verdi
Que l'escandall encalci les estrelles!

Sal oberta i, en reble, cel obert!
Deixar senyal de sal on l'ona manqui
que m'assaoni llengua, nas i orelles!

Sal oberta a la nafra: que no es tanqui!
Sal que m'embranqui, en temps d'hora batuda,
pel gorg lunar on tota cosa mudai

Maria-Mercè Marçal, *Sal oberta*, Barcelona, 1982

coll de ferro Publicació Feminista

número 64 | desembre 2000

el somni continua... no t'adormis,
fes-te'n social!

c/ Casp, 38, P3AL - 08010 BARCELONA.
TELÈFON: 934 127 161
FAX: 934 123 996
CALADONA@CALADONA.ORG
WWW.CALADONA.ORG
HORARI DE SECRETARIA:
DILLUNS, DIMARTS, DIMECRES, DIJOUS
DE 10.00 A 14.00 H DE 16.00 A 20.00 H

AM8 EL SUPORT DE:

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura
i Mitjans de Comunicació

Secretaria de Mitjans de Comunicació

Ajuntament de Barcelona

Institut Català
de les Dones

Generalitat de Catalunya

A TRAVÉS DE
CONVENI AM8

"la Caixa"